

50 YAŞINDA

## BABA / THE GODFATHER

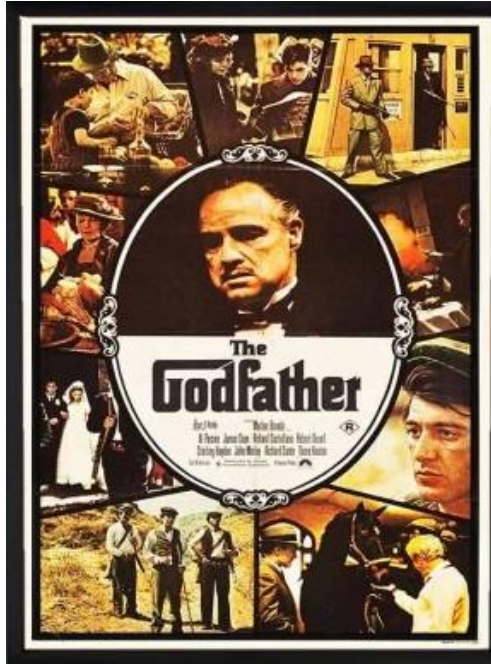
İlker Mutlu

*Amerika'ya inanıyorum. Benim talihim Amerika'da döndü.*

*Bir Sicilyalı, kızının düğününde hiç bir talebi geri çeviremez.*

*Ona reddedemeyeceği bir teklifte bulunacağım.*

Sinema tarihinin bu unutulmaz replikleri elbetteki **Francis Ford Coppola**'nın 1972 yapım tarihli filmi **Baba** (The Godfather) filmine ait. **Baba**, Amerikan sinemasında başlangıcından bu yana en sevilen türlerden biri olan gangster sinemasının doruğu sayılıyor. Sinemanın en fazla hasılat getirmiş (ve hâlâ da getirmekte olan) yapımlarından biri olan **Baba**, gösterime girişinin 50. Yılında, 2022 Şubat sonu, yenilenmiş bir kopyayla tekrar gösterime giriyor.



**Mario Puzo**'nun çok satan romanından sinemaya uyarlanan **Baba**, pek çoğumuzun hayatında müzikleriyle, karakterleriyle, anlatım tarzıyla iz bırakan filmlerden biri. Bir filmin yapıldıktan 50 yıl sonra hala ilk seyrettiğiniz andaki etkiyi bırakabilmesi kolay bir iş değil. **Baba**'nın etkisi bizde de o denli güçlü olmuştur ki çekimine 2017'de başlayan ve seyirciyi ekran başına kilitleyen uzun soluklu bir dizi olan **Çukur**'un çıkış noktasını oluşturur. Dikkat ederseniz, **Çukur**'da da kanun dışı, kötü işler yapan adamlara sempati duyarsınız; çünkü aynen **Baba**'daki gibi, gangster filmlerine özgü kapalı bir dünyada geçmektedir. Oluşturulan şartlar, yaşanan gayrimeşru hayatı gözünüzde bir nevi yasallaştırır. O kabadayılarla, silah satıcılarıyla seyircinin özdeşleşmesi o derece kolaylaşır ki. Bu durum aslında 1960'lar **Çirkin Kral** filmlerinden başlayarak 1980'lere kadar çekilen Yeşilçam usulü mafya filmlerinde de böyledir. Kahramanla özdeşleşir, kanunla çatışsa bile onun kazanmasını istersiniz. Azılı bir toplum düşmanı olan baş aktörü bu şekilde içselleştiririz. Bu yola girmeye, yakıp yıkmaya mecbur kalmıştır, üstelik mertlik, cesaret gibi pek çok iyi haslete sahiptir.



Gelelim **Baba** filminin ne anlattığına. Her şey, Amerika'ya göç etmiş bir İtalyan mafya ailesinin düğününde başlar. Don Vito Corleone (**Marlon Brando**), kızını evlendirmektedir. Uzun bir düğün sekansında filmin neredeyse bütün ana karakterleri bize tanıtılır. Hatta aile hakkındaki genel bilgiyi de Amerikalı kız arkadaşı Kay Adams'la (**Diane Keaton**) düğüne gelen, ailenin en küçük oğlu, bir savaş kahramanı ve gazi olan Michael'dan (**Al Pacino**) alırız. Michael, düğünde Amerikalı kız arkadaşına İtalyan ailesi hakkında bilgi verirken ailesinden çok farklı olduğunu da altını çizer.

Filmdeki kadınlar çoğu suç filminde olduğu gibi geri plandadırlar ve az konuşurlar. Karizmatik Don Vito Corleone'ye hayran olmamanız mümkün değildir; film boyunca *kendince* adaletli davranmaya çalışır. Düşün sekansı, konvansiyonel olarak hayli yadırganacak uzunlukta olsa da seyirciyi ekrana bağlayan bir sihre sahiptir. Bu da çok daha sonra gördüğümüz, **Michael Cimino**'nun *The Deer Hunter*'ında (1978) tekrar karşımıza çıkan bir olguydu.

Don Vito Corleone, filmin ahlaki merkezidir. Yaşlı, bilge ve uyuşturucu karşıtıdır. Toplumu “içkinin, kumarın, hatta kadının” galeyana getirmedeğini bilir. Düşünden sonra hayat kendi rayında devam ederken ve artık yorulan Don Vito'nun yerini büyük oğul Sonny'nin (**James Caan**) alacağı kesin gibi görünürken, uyuşturucu işinin karşısında duran Don Vito vurulur ve onu hastanede koruma görevi küçük oğul Michael'a düşer. Don Vito'ya düzenlenen suikastın dışında Baba'nın en sağlam adamlarından biri olan Luca Brasi'nin öldürülmesi ve Baba'nın manevi oğul Tom Hagen'ın kaçırılması da artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını habercisidir. Başta aile işinde yer almak istemeyen Michael için dönüm noktası babasının hayatını hastane yatağını değiştirerek kurtardığı ve bilinçsiz babasına “Artık *seninleyim*” dediği andır.



Michael, aslında hiç aklında olmayan şeyi yaparak ailenin sıradaki Baba'sı olma işini üstlenecektir. Hain bir mafya üyesiyle pis işlerin içindeki bir polisi gerilimli bir buluşma esnasında öldüren Michael Sicilya'ya kaçır ve orada tanıştığı İtalyan bir genç kadın olan Appolonia'yla (**Simonetta Stefanelli**) evlenir. Ancak başka bir suikast sonucu genç kadın ölür ve Michael Amerika'ya döner. Amerika'da da ihanetler sürmektedir. Kızkardeşi üzerinden oyuna getirilen Sonny de pusu kurularak vahşi bir biçimde öldürülür. Michael artık Baba'nın yerine tek adaydır.

Don Vito'nun eceliyle ölümünün ardından diğer mafya başlarının Michael'a sadakat ve bağlılıklarını göstermek üzere onun elini öpmeye gelmeleriyle, Michael'ın Baba'lığı bir kere daha tescillenecektir. Üstelik Michael, babasından daha zalim bir mafya babası olacaktır. Filmin son sahnesinde **Kay Adams**'ın üzerine kapanan kapı ise kadını –özellikle de *Amerikalı* bir kadını- dışlayan bir suç hayatının süreceğinin bir göstergesidir.

Film, bir mafya hikâyesi anlatmakla birlikte, beklenenden çok daha kansızdır. Ailenin sivil üyelerinin öldürüldüğünü, kadınların fuhuşa sürüklendiğini, kumar ve uyuşturucu batağını görmeyiz hiç filmde. Kapalı, otoriter, ataerkil ve geleneksel aile sizi gerçek hayattan koparır, onlara özgü tüm kuralları kabullenmenizi sağlar. Cezalandırılanlar sadece kötüler ve hainlerdir. Düğün sekansında Baba, kendisine gelen yardım taleplerini asla geri çevirmez. Panjurları kapalı, karanlık odasında kabul ettiği bu ricacılardan biri, kızına tecavüz edenin cezalandırılmasını ister ve her iyi Amerikalı gibi önce polise gittiğini itiraf eder ezilip büzülerek. Baba'dan gelen yanıt filmin adeta özünü verir: *“Neden polise gittin? Neden önce bana gelmedin? Bana böyle saygısızlık etmenizi gerektirecek ne yaptım? Bana arkadaş gibi gelseydin, kızını mahveden o serseri o gün cezasını bulurdu.”* Don Vito kendi vereceği adaletin, Amerikan adaletinden daha adil olduğunu ve aslında mafya denen olgunun genel tarifini de bu sözlerle aktarır.

**Baba**, konuşkan bir filmidir. Sürekli aileye sadakattan bahsedilir durulur. Sadakat, dürüstlükten üstündür. Michael, diğer ailelerin başlarını öldürmeyi planlarken bu sırrı Tom Hagen'e (**Robert Duvall**) bile vermez. Ünlü “vaftiz katliamı” sekansı zorlu, usta işi bir yönetmenlik eseridir. Vaftiz Michael'a işlediği suçla ilgisinin olmadığına dair sıkı bir dayanak sağlar ve aynı anda her iki anlamda bir “godfather” (mafya babası yanında vaftiz babası anlamındadır) haline gelir.<sup>1</sup> Filmin ahlaki odağı olarak Vito Corleone narkotik işine girmek istemez. Ona göre uyuşturucu, pis bir iştir ve filmin en iyi sahnelerinden biri olan mafya toplantısı sahnesinde narkotik işine girilmezse ailenin akıbetinin ne olacağı ve suç dünyasında değişen şartlar tartışılır. Vito Corleone'ye göre esas olan *kurbansız suçtur* ve adaletin hakça ve hızla dağıtılmasıdır. Mafya, hayırsever ve koruyucu bir örgüt değildir ve Corleone ailesi sadece diğerlerinden açık ara daha iyidir. Yine de yaşlı adam domates fidelerinin arasında düşüp ölünce, bir devin göçtüğünü hissedebiliriz.

---

<sup>1</sup> Roger Ebert, “The Godfather”, 16 Mart 1997 (RogerEbert.com [[bağlantı](#)])



**Gordon Willis**'in görüntüleri özellikle karanlıktır; anlamını, zenginliğini buradan alır. **Coppola** karanlık iç mekânlarını dikkat çekici yüzlerle doldurur. Ön plandaki aktörler (**Brando**, **Pacino**, **Caan**, **Duvall**) oldukça çekicidirler, ama yan rollerdeki oyuncular etli, kalınca hatları olan yüzleri nedeniyle seçilmişlerdir. Korkunç kiralık Tesso'yu oynayan **Abe Vigoda**'yı ilk gördüğümüzde, düğünde küçük bir kızla dans etmektedir, kızın saten dans pabuçları onun ayakkabılarının üstündedir. Güneş o gün parıldar, ama bir daha hiç öyle olmaz: Şiddetli intikam olasılığını işaret eden yıkıcı bir varlığa dönüştürülür. Ancak sonda yine ışık içindedir, bu şekilde, hayatı için yalvarırken savunmasız görünür.<sup>2</sup>



**Brando**'nun sıkça taklit edilen performansı, şişkin yanaklar için kullanılan ağız içi protezden destek alınır görünse de bunlar onun için sadece araçtır ve o dönemde 40'lı yaşlarda olan **Brando** bu yaşlı adama müthiş bir inandırıcılık kazandırır. Yine **Pacino** da Michael'ı, role özgü bakış, konuşma şekli ve jestlerle

---

<sup>2</sup> age

adeta üzerine giyer. Filmdeki tüm karakterler, canlandırdıkları oyuncuların hakkını vermişlerdir. **Coppola** ayrıca pek çok **Fellini** filmine beste yapan **Nino Rota**'yı bulup filme müzik yapsın diye İtalya'ya gitmiştir.

**Baba**, 1940'larda ve tümüyle kurgusal bir New York Mafya ailesi olan Corleone'lerin dünyasında geçer. Stüdyo, dönem atmosferini yaratacak dekor ve kıyafetlerin masraflarından kaçınmak ister, ama **Coppola** hikâyeyi olduğu gibi çekmek için gereken her şeyde diretir. Önceki başarılı filmi **The Rain People** nedeniyle işi alan **Francis Ford Coppola**, **Baba** için akıldaki ilk seçenek değildir. **Elia Kazan**, **Arthur Penn**, **Richard Brooks** ve **Costa-Gavras**, kendilerine önerilen filmi geri çevirirler. Çekimler başladıktan sonra da, yapımcılar, **Coppola**'nın çekmekte olduğu derin derin düşünen, bol konuşmalı dramdan hoşlanmazlar. Stüdyo daha şehvetli, heyecanlı bir gangster filmi ister. Bu iş **Coppola**'yı kovma derecesine varır. **Coppola**, Michael'ın Solozzo ve McCluskey'yi öldürdüğü, yapımcıların görüp sevecekleri sahneyi çekene dek sürekli tehdit altındadır.<sup>3</sup> **Baba**'nın arka planında süren karmaşa bu kadarla kalmaz elbette. **Coppola**, stüdyonun kullanmak istemediği ünlü "kuklacı" logosunu afişte de kitaptaki haliyle kullanmakta diretir, çünkü senaryoyu da **Puzo** ile birlikte yazmışlardır. Üstelik kuklacı, metaforik olarak iplerin her daim ötede olduğunu söyler. Ancak kuklacı sembolünün asıl anlamı devam filmlerinde daha iyi anlaşılır.



175 dakikalık film, Hollywood standartlarına göre uzundu; Solozzo ve McCluskey'nin vurulmaları sonrasında bir ara verilmesi öngörülüyordu. Ama sonradan bunun, akışı zedeleyip seyirciyi filminden koparacağına karar verildi.

---

<sup>3</sup> Sean Hutchinson, "15 Surprising Facts About 'The Godfather'", 19 Mart 2022 (MentalFloss.com [[bağlantı](#)])

Filmin senaryosu, bir Akademi Ödülü kazanır. Filmdeki diyaloglar (özellikle “*Ona reddedemeyeceği bir teklifte bulunacağım.*”) yaygın deyişler haline gelirler. Filmde sahneler başka filmlerde ve TV şovlarında sık sık alıntılanır. **Nino Rota**’nın müziği Akademi Ödülü’ne layık görülür, ama bir kısmının daha önce İtalyan filmi **Fortunella**’da (Eduardo de Filippo, 1958) kullanıldığı anlaşılınca geri alınır. **Baba**, ana kadrodaki neredeyse herkesi yıldız mertebesine yükseltirken **Brando**’nun kariyerini de tekrar tırmanışa geçirir. Yine de **Brando**, film endüstrisinin Yerli Amerikalılara yaklaşımını protesto etmek için, buradaki rolüyle kazandığı Oscar’ı almayı reddeder. **Baba**, 1990’da Amerikan Film Arşivi için seçilen ikinci grup filmlerin içinde yer aldı ve 2002’de Ulusal Film Eleştirmenleri Birliği’nin belirlediği En İyi 100 filmde biri oldu.

Film, o denli sevildi ki, **Coppola** ilk iki **Baba**’yı birleştirip kendi kurgusuyla yedi saatlik bir televizyon filmi halinde gösterdiğinde bile müthiş ilgi çekmişti. Filme ait objeler, afişler, lobiler, bugün bile ilgi görmekte. Furya, filmin bilgisayar oyununun yapılmasına kadar varmış durumda. 50. Yaşı dolayısıyla filmin yenilenmiş kopyayla gösterime girmesinin yanısıra, filmin çekim macerasını anlatan **The Offer** dizisinin yapımına başlanıldı bile. Paramount+ yapımı dizi, on bölümden oluşacak ve muhtemelen bizde de dijital bir platformda gösterilecek.

